

PRZEJŚCIE „OD KATECHEZY DZIECIĘCEJ DO KATECHEZY DOROSŁYCH”

Prezentacja dokumentu „Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej” Międzynarodowej Rady ds. Katechezy

Międzynarodowa Rada do spraw Katechezy (MRK) podczas VI sesji plenarnej, odbywanej w Rzymie w dniach 23-29 października 1988 r., podjęła analizę tematu „Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej”. Owoce sesji podane są syntetycznie w dokumencie, który będzie przedmiotem analizy¹.

Dokument pragnie być wkładem w wysiłek podejmowany przez wszystkie wspólnoty chrześcijańskie świata na rzecz katechezy dorosłych, postrzeganej w perspektywie nowej ewangelizacji, o której znaczeniu tak żywo wypowiada się Jan Paweł II. Biorąc pod uwagę tę optykę, uzupełnioną znaczącymi uwagami Magisterium Kościoła, należy stwierdzić, że obecne w dokumencie wskazania są odbiciem kompetentnej znajomości problemu w Kościołach lokalnych różnych kontynentów, co pozwala na dostrzeżenie zarówno jego szerokiego zakresu, jak i punktów wspólnych oraz najbardziej podstawowych linii i ukierunkowań.

Prezentowany dokument nie jest więc ani wyczerpującym dyrektoriem dla katechezy dorosłych, ani programem o charakterze praktycznym, który byłby gotowy do bezpośredniego wykorzystania. Są to jedynie niektóre ukierunkowania, spójne i systematycznie podane, które oddają aktualny stan doświadczeń na tym polu. Kierowane są do katechetów i duszpasterzy, aby dokładniej rozumieli i realizowali „katechezę dorosłych”. Kierowane są również do wykładowców Wyższych Seminariów Duchownych, przed którymi stawia się następujące zadanie: „uznając za niezastąpioną rolę kapłana we wspólnocie, należy z całą mocą podkreślać konieczność rzetelnej formacji katechetycznej kandydatów do kapłaństwa, a szczególnie uwzględniania tego jej wymiaru, który dotyczy się katechezy dorosłych, ucząc ich sztuki animowania i współpracy z katechetami świeckimi” (p. 83).

Dokument podzielony jest na trzy części:

- 1) «Dorośli, do których jest kierowana katecheza»;
- 2) «Racje, kryteria i inne punkty odniesienia w katechezie dorosłych»;
- 3) «Ukierunkowania dla działalności praktycznej».

Dokument podzielony jest również na 86 punktów. Wprowadzenie do dokumentu napisał ks. Cesary Bissoli SDB, sekretarz Generalny Międzynarodowej Rady ds. Katechezy, ten sam, który brał udział w pracach przygotowawczych i ostatecznej wersji wydanego przez Kongregację ds. Duchowieństwa «Dyrektorium Ogólnym o Katechizacji» z roku 1997 oraz powstawaniu programu duszpasterskiego Wielkiego Jubileuszu, zwłaszcza XV ŚDM w Rzymie.

We wstępie (p. 1-8) odnajdujemy cel tego dokumentu: którym jest poszukiwanie takiego powiązania głoszonego orędzia chrześcijańskiego z warunkami życia osób, który przyczyniłby się do przezwyciężenia dystansu między Kościołem a życiem społecznym, wiarą a kulturą, który w poważnym stopniu ogranicza spotkanie z pokoleniem ludzi dorosłych. Cały dokument jest kierowany duchem odnowy soborowej, która jasno

i nieustannie podkreśla centralną rolę katechezy dorosłych w formacji chrześcijańskiej (zob. CD 14; AG 14).

Międzynarodowa Rada ds. Katechezy [MRK] z dokumentów kościelnych cytuje najczęściej *Catechesi Tradendae* Jana Pawła II, zwłaszcza punkt 43, w którym czytamy: „jedną z największych trosk (...), troską dotkliwą i nagłą, zrodzoną z powszechnego doświadczenia (...), jest katecheza dorosłych. Jest to najznakomitsza forma katechezy, ponieważ zwraca się ona do osób wykonujących największe zadania i w ogóle zdolnych do życia według Orędzia Chrześcijańskiego i to w jego pełni” (CT 43).

Dokument uwzględnia także przesłanie zawarte w przypowieści o siewcy, dzieląc ją na trzy części:

- 1) mowa jest o różnorodnej „glebie”, to znaczy dzisiejszej sytuacji oraz znakach świadczących o obecności i rozwoju osób dorosłych w każdej społeczności i w Kościele;
- 2) o „ziarnie”, czyli treściach przekazywanych w katechezie dorosłych, z właściwymi dla niej motywacjami i kryteriami;
- 3) oraz o procesie „siewu i zbioru”, w którym wskazuje się niektóre podstawowe ukierunkowania dla działalności praktycznej.

Wykładowcy katechetyki nie mogą skupiać się tylko na jednym z tych aspektów. Cała trudność współczesnej katechetyki polega na mądrym uwzględnieniu wszystkich aspektów. Po publikacjach katechetycznych zauważyć jednak można, że wielu specjalistów skupia się głównie na dydaktyce. Na procesie „siewu i zbioru”. Metody są potrzebne, lecz problematyka treści i dorosłego adresata katechezy nie mogą być na drugim planie.

I. Dorosli, do których jest kierowana katecheza – część pierwsza (p. 10-18)

MRK podkreśla, że stać się dorosłym i żyć jak dorosły jest powołaniem człowieka, o którym mówi się już na pierwszych stronach Pisma św. (zob. Rdz 1, 27-28; 2, 15). Powołanie to znajduje swój idealny wzór w Jezusie z Nazaretu, który „rozpoczynając swoją działalność miał lat około trzydziestu” (Łk 3, 23). Dojrzewać i przybliżać się do Niego, człowieka doskonałego (zob. Ef 4, 15), staje się zatem łaską i zadaniem każdej formy katechezy.

Ta część dokumentu rozpoczyna się pytaniem: „jak jednak proces ten przebiega naprawdę? Jakie blaski i cienie, w świecie i w Kościele, znaczą to ludzkie i zarazem chrześcijańskie dojrzewanie człowieka dorosłego?”.

Dokument podkreśla, że z łatwością można dostrzec ciemności i cierpienia, które obciążają dzisiaj życie wielu dorosłych, także chrześcijan. Przyczyny tego zła są wielorakie i złożone, ale i zarazem dobrze udokumentowane. Generalnie należy wskazać na nierównomierny podział dóbr ziemskich, pomniejszanie roli i znaczenia rodziny, niedostateczne dowartościowanie kobiety, brak pracy, dyskryminację rasową, brak dostępu do kultury, niezdolność czy niemożność uczestnictwa całych ludów w decyzjach dotyczących życia publicznego.

Głównym wyzwaniem dla wykładowców katechetyki jest dostrzeżenie problemu podkreślonego w punkcie I 1, że „dzisiaj ma miejsce poważne deformowanie obrazu Boga, który właśnie dla dorosłych, kobiet i mężczyzn, jest przedmiotem refleksji i źródłem najpełniejszej radości (zob. Rdz 1, 26-27)”.

1.1. Bieda, sekularyzacja, ale również zaangażowanie, czyli uwarunkowania i wyzwania (p. 14-17 a)

Dokument analizuje trzy poziomy życia ludzi we współczesnym świecie:

1) Na poziomie życia ekonomiczno-społecznego zauważa, że wielkie rzesze wierzących nie mogą uczestniczyć w formacji religijnej, ofiarowanej w katechezie, z powodu niedorozwoju, który nie tylko nie pozwala im na wytnienie, ale wręcz neguje święte prawo ubogich do bycia ewangelizowanymi.

2) Na poziomie życia społeczno-kulturowego, zauważa, że pogłębia się, szczególnie w okresie ostatnich lat, proces sekularyzacji, który poprzez przemiany kulturowe i obyczajowe oraz ich następstwa, w postaci zmiany organizacji życia i czasu do dyspozycji, przyczynia się do kryzysu katechezy, szczególnie katechezy osób dorosłych. Pogłębiają się także problemy duchowe osób dorosłych, głównie z powodu braku poczucia pewności w sferze życia ludzkiego i religijnego, utraty tożsamości osobowej i społecznej, bolesnego ciężaru osamotnienia itp.

3) W końcu na płaszczyźnie samych wspólnot kościelnych – stwierdza, że aktem niesprawiedliwym byłoby niedostrzeganie żywotności ewangelicznego ziarna w katechezie dorosłych, która rozwija się w parafii, w rodzinie, w grupach i ruchach kościelnych.

1.2. Co znaczy otwarcie na katechezę dorosłych? (p. 17b)

MRK określa konkretne zadania, jakie nas czekają i oczekuje od wykładowców:

- a) wypracowania odpowiedniego języka w przepowiadaniu wiary tak, aby był on zrozumiały dla wszystkich dorosłych, zarówno dla tych, którzy są analfabetami, jak i tych, którzy osiągnęli najwyższe stopnie wykształcenia.
- b) większego otwarcia na dorosłych, którzy są daleko od Kościoła, aby mogli poczuć się w nim akceptowani, jak również umożliwienia wierzącym, którzy odbyli formację katechumenalną czy inną formę chrześcijańskiej inicjacji, kontynuowania swojej drogi wiary we wspólnocie chrześcijańskiej.
- c) zaproponowania zróżnicowanych modeli i form katechezy, które zarazem byłyby w stanie zaspokoić potrzeby kulturowe i społeczne osób dorosłych.
- d) dowartościowania religijności ludowej, zarówno w jej treściach, jak i formach: elementy zgodne z Ewangelią powinny być odpowiednio włączone do katechezy.
- e) wzmożonego wysiłku w docieraniu do dorosłych, szczególnie do tych, którzy są oddaleni od Kościoła lub czują się w nim obco, czy też odczuwają, że znajdują się na jego marginesie, aby odpowiadać w ten sposób na ich oczekiwania i potrzeby. Działania te winny być podejmowane także z racji rozległej dziś działalności sekt.
- f) większej wrażliwości, otwarcia, serdecznego dialogu ze strony duchowieństwa i instytucji kościelnych w odniesieniu do dorosłych, ich problemów, a także potrzeb i oczekiwań związanych z katechezą.

1.3. Kategorie dorosłych potrzebujących katechezy (p. 18)

Podsumowując pierwszą część Dokumentu można wyodrębnić następujące kategorie dorosłych, którzy potrzebują katechezy:

- a) dorośli z regionów chrześcijańskich, którzy nie mogli pogłębić treści ewangelicznego orędzia;
- b) dorośli uczestniczący w katechezie od dzieciństwa, którzy jednak oddalili się od wiary;
- c) dorośli, którzy uważają, że katecheza jest prowadzona nieprawidłowo albo też nie przyczynia się skutecznie do przyjęcia proponowanego orędzia;
- d) dorośli ochrzczeni, którzy nie byli katechizowani i pozostali w pewien sposób na poziomie katechumenów.

Do poważnego rozważenia jest pytanie, czy może także w Polsce są obecne wszystkie cztery kategorie osób dorosłych i czy są konieczne różnorodne propozycje ze strony Kościoła?

2. Racje, motywy, kryteria i inne punkty odniesienia katechezy dorosłych

– część druga (p. 19-32)

MRK stwierdza, że w refleksji teologiczno-pastoralnej przedstawia się różne i zarazem komplementarne racje i motywy na rzecz katechezy dorosłych: niektóre z nich odwołują się do wiary dorosłego, inne do pełnionych przez niego zadań w społeczeństwie i wspólnotie kościelnej, inne wreszcie – o charakterze uzasadnień najgłębszych – przywołują uwielbienie Boga i dobro Kościoła.

2.1. „Ziarno” wiary, prawo i obowiązki osób dorosłych w Kościele (p. 21-25)

Prawa te i obowiązki mają swoje najważniejsze źródło nie tyle w służbie, do wypełnienia której każdy dorosły chrześcijanin jest powołany, ile w „ziarnie” wiary, która jest w człowieku i którą ma on rozwijać wraz z wiekiem i nabywanym stopniem odpowiedzialności: „Gdy byłem dzieckiem, mówiłem jak dziecko, czułem jak dziecko, myślałem jak dziecko. Kiedy zaś stałem się mężem, wyzyłem się tego, co dziecięce” (1 Kor 13, 11).

MRK zaznacza, że w wielu wspólnotach zbyt łatwo zrezygnowano z formacji dorosłych lub jest ona realizowana tylko okazyjnie, a nierzadko w sposób infantylny, przez co dorośli nie znajdują potrzebnego dla siebie wsparcia. sytuacja ta doprowadziła do braku równowagi, wyrażającej się w tym, że katecheza młodzieży i dorosłych nie jest przedmiotem stałej troski wspólnoty, tak jak jest nią katecheza dzieci.

Zwrócona jest uwaga na motywy o charakterze społeczno-religijnym, psychologicznym i pedagogiczno-pastoralnym. Wszystkie one łączą się z sobą i czerpią siły z racji najbardziej podstawowej i radykalnej, właściwej porządkowi wiary, jakim jest: uwielbienie Boga, budowanie Królestwa, dobro Kościoła. Bóg bowiem jest najbardziej czczony przez żyjącego człowieka, a szczególnie przez człowieka dojrzałego.

2.2. Pięć kryteriów i dwa wnioski (p. 26-30)

MRK wskazuje na niektóre kryteria dla ukierunkowania katechezy dorosłych, aby była ona odpowiednia i skuteczna.

1) Katecheza dorosłych ma być w najwyższym stopniu wrażliwa na mężczyznę i kobietę jako osoby dorosłe, w zdecydowanej większości osoby świeckie, uwzględniając uwarunkowania ich stanu jako ludzi dorosłych, a więc z uwagą skierowana na ich problemy i doświadczenia, doceniająca obecne w nich samych bogactwo duchowe i kulturowe,

także w pełni szanująca istniejące różnice, oraz pobudzająca do aktywnej współpracy w budowaniu katechezy, która ich dotyczy.

2) Dokument zakłada – jako drugie kryterium – że katecheza dorosłych w pełni uznaje i docenia to, że „właściwością specyficzną laików jest ich charakter świecki”, co oznacza, że mają oni „szukać Królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej” (KK 31).

3) Jednym z najważniejszych kryteriów trwania i rozwoju katechezy dorosłych, niestety dość często pomijanym, jest udział całej wspólnoty w przyjmowaniu i wspieraniu dorosłego. Dorosły bowiem dojrzewa w swojej wierze nie tyle w wyniku uczenia się pojęć, ile poprzez pełny udział we wspólnocie chrześcijańskiej, w której życiu uczestniczy zarówno dając, jak i otrzymując.

4) Katecheza dorosłych może w pełni realizować się w poszczególnych wspólnotach tylko wówczas, gdy jest traktowana jako integralna część całościowego programu duszpasterskiego, w którym wyznacza się jej odrębne i specyficzne miejsce, nie zapominając wszakże, że ma również podejmować wszystkie aspekty życia i misji danej wspólnoty.

5) Ostatnim kryterium jest Mądrość, która rodzi się z doświadczenia, modlitwy i uważnej analizy sytuacji. Ma ona kierować poczynaniami katechetów, aby doszło do równowagi między koniecznymi przystosowaniami a wiernym zachowaniem całego dziedzictwa katechezy.

Dokument w tym miejscu wyprowadza dwa fundamentalne dla katechezy dorosłych ukierunkowania:

- katecheza dorosłych, choć jest procesem autonomicznym, ściśle łączy się z formacją liturgiczną i wychowywaniem do postawy służby czy miłości;
- katecheza dorosłych nie jest procesem wykluczającym czy lekceważącym inne formy katechezy, ale jest z nimi integralnie powiązana, ukazując się jako droga dojrzałości chrześcijańskiej, która odwołuje się i czerpie z wcześniejszych okresów formacji.

2.3. *Bez definicji, tylko opis „tajemnicy dorosłego” (p. 31-32)*

Dokument stwierdza: że jednoznaczne określenie kategorii «dorosły» nie wydaje się możliwe, głównie z powodu wielości tworzących ją elementów, co sprawia, że mamy do czynienia z różnym, ale i komplementarnym jej rozumieniem. Nie podając w miarę pełnej definicji «dorosłego» mowa jest o konieczności sięgnięcia do zdobyczy nauk psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych, jednakże z równoczesnym ścisłym ich odnoszeniem do życia. Wszystkie te czynniki oraz różnorodność sposobów, w jaki określa siebie i żyje dorosły, są niezbędnymi punktami odniesienia dla rozumienia „tajemnicy dorosłego”, a także dla właściwego ukierunkowania działalności duszpasterskiej, która go dotyczy².

Biorąc pod uwagę katechetyczne dokumenty Kościoła, rozumie się katechezę jako element całościowego procesu ewangelizacji (zob. EN 17; CT 18). Jeżeli natomiast chodzi o katechezę dorosłych, wyrażałaby się ona w pierwszym, podstawowym, integralnym i systematycznym pogłębianiu wiary otrzymanej w chrzcie św., której rozwój dokonuje się w ciągu całego życia osoby, w perspektywie osiagania pełnej dojrzałości w Chrystusie (zob. Ef 4, 13).

Katecheza dorosłych musi więc być odrębna, ale zarazem nigdy nie oddzielona od innych form działalności Kościoła:

- jest różna od pierwszego głoszenia, tj. od przepowiadania Ewangelii tym, którzy nigdy jej nie słyszeli, jak i od ponownej ewangelizacji tych, którzy o niej zapomnieli;
- odróżnia się także od formalnego kształcenia religijnego (*formal religious education*), które jako proces systematyczny i wyspecjalizowany, wykracza poza podawanie fundamentalnych elementów wiary;
- nie wyczerpuje się w takich nieformalnych spotkaniach rozwijających wiarę w Boga, które są fragmentaryczne i przypadkowe w codziennym życiu dorosłych.

Równocześnie katecheza dorosłych pozostaje ściśle związana ze wszystkimi innymi działaniami podejmującymi rozwój wiary:

- przedłuża głoszenie centralnego orędzia chrześcijaństwa (kerygmat), uwy puklając je i „tłumacząc” na język kultury danego środowiska;
- przedstawia treści wiary katolickiej, ukazując fundamentalne artykuły *Credo* w ich ścisłym związku z doświadczeniem życiowym osób, przez co wychowuje do autentycznej mentalności wiary;
- wprowadza w sposób wyraźny i organiczny, choć także elementarny, na drogę wiary, wyrażanej i podtrzymywanej równocześnie przez słuchanie Słowa Bożego, jego celebrację (*liturgia*), posługę miłości (*diakonia*) i przez żywe świadectwo, które dorosły daje w różnych sytuacjach swojego życia.

3. Ukierunkowania dla działalności praktycznej – część trzecia (p. 33-84)

W części trzeciej Dokument przedstawia podstawowe linie działania katechezy dorosłych, które są wyznaczane przez cztery najważniejsze elementy:

- cechy dorosłego chrześcijanina, które tworzą cel katechezy, określają jej treść i niektóre stałe metody jej przekazywania;
- katecheza dorosłych rozumiana jako proces, w którym uwzględnia się wskazania metodyczne, formy i modele;
- katecheta i proces formacyjny, w którym bierze udział;
- odpowiedzialni za katechezę dorosłych we wspólnocie.

3.1. Zdolny do dawania świadectwa – cele szczegółowe (p. 38b-42)

Pierwszym celem jest osiągnięcie podstawowego stopnia rozumienia wiary Kościoła, dostatecznie spójnej i umotywowanej, czerpiącej bezpośrednio ze źródeł Objawienia, tj. z Pisma św., liturgii, Ojców Kościoła, Magisterium Kościoła, z innych wielkich dokumentów Tradycji oraz z doświadczeń życia wspólnot kościelnych.

Kolejnym celem szczegółowym jest nabywanie odpowiedniej znajomości dziedzictwa teologicznego i kulturowego, poprzez które przekazuje się dzisiaj wiarę, a więc poznawanie znaków i symboli religijnych, które go wyrażają, odkrywanie roli Pisma św., dojrzewanie do rozumienia znaczenia i praktyki modlitwy liturgicznej i prywatnej, podejmowanie wysiłku

na rzecz obecności wiary chrześcijańskiej w kulturze i instytucjach życia publicznego. Podkreśla się zwłaszcza zdobywanie zdolności chrześcijańskiego rozumienia sytuacji życiowych, szczególnie w tym, co odnosi się do wartości etycznych życia, godności człowieka, przestrzegania sprawiedliwości, promocji słabych i biednych.

Ostatni cel szczegółowy, który odnajdujemy w Dokumencie jest to osiągnięcie takich kompetencji i sprawności, które sprawiają, że wierzący stanie się zdolny do dawania chrześcijańskiego świadectwa w różnych środowiskach, we wspólnocie chrześcijańskiej i w życiu społecznym.

3.2. Treści katechezy dorosłych (p. 43-46)

Od katechezy dorosłych wymaga się przedstawiania w sposób zrozumiały i organiczny wielkich tematów religii chrześcijańskiej, które odnoszą się do rzeczywistości wiary i motywów jej wiarygodności, do misterium Boga i Trójcy Świętej, do Chrystusa, Kościoła, sakramentów, życia ludzkiego, wartości etycznych, rzeczywistości eschatologicznych i do innych aktualnych problemów w dziedzinie religijnej i moralnej, przy jednoczesnym uwzględnianiu hierarchii prawd i ich wzajemnych, wewnętrznych powiązań.

Podkreśla się szczególnie konieczność znajomości Ewangelii i zadań Kościoła w dziele oświecania i wychowywania świadomości moralnej, ze względu na dzisiejszą złożoną i pluralistyczną rzeczywistość. Katecheza więc ma wydobywać i podkreślać implikacje moralne chrześcijańskiej wizji życia.

Kolejnym zadaniem katechezy jest również pomoc w poznawaniu i ocenie, w świetle wiary, rzeczywistości społeczno-kulturowej oraz przemian, jakie mają miejsce zarówno w świecie, jak i w życiu pojedynczego człowieka, uznając to, co jest dobre, ale także wskazując na to, co jest niewłaściwe i sprzeczne z wartościami ewangelicznymi.

W celu właściwego i pełnego przyswojenia wyżej wskazanych treści oraz poznania podstawowych założeń wiary chrześcijańskiej Dokument stwierdza, że w katechezie dorosłych należy zadbać o odpowiednie przygotowanie poszczególnych jej uczestników i całej wspólnoty do lektury i wykorzystywania Pisma św., jak również do liturgii oraz modlitwy w jej podstawowych sposobach wyrażania się. Dużą w tym względzie pomocą jest znajomość głównych etapów historii Kościoła powszechnego i w danym regionie, podobnie jak i podstawowych dokumentów Kościoła, a szczególnie tych, które traktują o kwestiach społecznych.

3.3. Wymiar dialogiczny i przyjacielski – wskazania metodyczne (p. 47-58)

Proces formacyjny dorosłych posiada swoje charakterystyczne cechy, wśród których centralną jest jego wymiar dialogiczny i przyjacielski, sprawiający tym samym, że elementy dydaktyczne są integralną i wyraźną częścią drogi wiary. Niektóre z nich zostały przypomniane przez analizowany Dokument. Punktem wyjścia jest zdanie Jana Pawła II skierowane do MRK mówiące, że „katecheza dorosłych odniesie najwyższy sukces, jeżeli ukaże się jako otwarta na spotkanie między wiarą, kulturą i nauką, w perspektywie wzajemnego uzupełniania się, szanującego jednak wzajemne kompetencje”.

Katecheza troszcząc się o pełne ukazywanie religii chrześcijańskiej, zwraca uwagę na liczne pytania, trudności, wątpliwości, jakie rodzą się w sercu człowieka. Ma również

doprowadzać do tego, aby wyływały i były akceptowane także pytania, które wyrażają niezrozumienie czy nieład z powodu ignorancji lub obojętności. Na pytania te można udzielić wiarygodnej odpowiedzi tylko wówczas, gdy będzie ona wyrazem znajomości Pisma św., doświadczeń nabytych w historii, respektowania rozumu, wrażliwości na znaki czasu.

Dokument zwraca uwagę na różnorodnych adresatów, przypominając, że katecheza powinna nie zapominać o specjalnej kategorii osób, głównie niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie, osobach w podeszłym wieku, chorych i najbardziej zagrożonych życiową marginalizacją (uchodźcach, emigrantach, więźniach...), których możliwości uczestnictwa w życiu chrześcijańskim są często niedostrzegane i niewykorzystane. Z tych powodów poprawne metodycznie będzie tworzenie także grup jednorodnych, ze względu na to, aby każdy znalazł w nich odpowiednie dla siebie wartości³.

W końcu, na poziomie ściśle formalnym i praktycznym podkreślone zostało to, aby z osobami dorosłymi nawiązywać dobre i poprawne kontakty, czemu służą przede wszystkim jasne świadectwo chrześcijańskie, rzeczowe i pewne wyjaśnienie doktryny, przejrzystość przekazu, ukazywanie treści wiary jako prawdziwych i pewnych, pamiętając także o ukazywaniu formacji jako drogi nieprzerwanych poszukiwań, ze względu na prawdę o stanie ludzkiego życia, która wyraża się w pielgrzymowaniu ku objawieniu pełnej prawdy i życia.

3.4. Elementy organizacyjne (p. 59)

Dokument podkreśla, że pod pojęciem katechezy dorosłych, z punktu widzenia praktycznego, kryje się wiele jej stylów: niektóre z nich są tradycyjne, inne zaś nowe; jedne posiadają wyraźną strukturę, drugie są wyrazem pewnej spontaniczności; mogą być także bardziej lub mniej długotrwałe, powszechnie stosowane, czy też ograniczone co do liczby członków i stopnia intensywności jej rozwoju. Stwierdza także, że odnosząc wrażenie istnienia bogactwa inicjatyw, posiadają one charakterystykę inicjatyw rozproszonych i niepełnych, co sprawia, że nie odpowiadają one naturze analizowanej tu katechezy. Dokument w wielu miejscach przestrzega, aby katecheza dorosłych nie posiadała charakteru fragmentarycznego, ale spójny i organiczny. Za niezbędne więc uznaje: systematyczny i organiczny program budowany w oparciu o dokładnie sformułowane cele, ciągły i stały rytm spotkań, a także roztropne programowanie tego, co ma się wykonać, także w przypadku, gdy katecheza dorosłych jest prowadzona w sposób mniej lub bardziej systematyczny.

Najbardziej odpowiednimi i wyrazistymi formami katechezy dorosłych, na które wskazuje Dokument są te, które obejmują grupy rodzinne (rodzice, małżonkowie...), grupy szkolne, parafialne, czy inne rodzaje zrzeczeń, a także grupy osób, które znajdują się w sytuacjach o szczególnym znaczeniu egzystencjalnym (przygotowanie do życia sakramentalnego, przeżywanie śmierci i pogrzebu, czy inne celebracje o charakterze wspólnotowym, tradycyjne święta...).

MRK wskazuje na parafię, gdzie można najłatwiej dotrzeć do pojedynczych osób i poszczególnych grup, a ona sama ukazuje się jako „miejsce uprzywilejowane”, w którym „duszpasterstwo katechetyczne aktualizuje się nie tylko w formie pouczeń, ale także

poprzez liturgię, sakramenty i działalność charytatywną” (Jan Paweł II, Przemówienie do członków MRK). Typową katechezą parafialną jest ta, która posiada stały rytm spotkań, szczególnie w okresie Adwentu i Wielkiego Postu, a także ukazuje w pełni rok liturgiczny jako wyraz szczególnej drogi wychowawczej Kościoła⁴.

Odnosnie do katechez dorosłych realizującej się w różnorodnych ruchach i stowarzyszeniach MRK, przywołując nauczanie Jana Pawła II, mówi o słuszności wyboru wielu dróg i o tym, że „każde (...) z tych zrzeczeń przy pomocy sobie właściwych metod umożliwia formację głęboko wszczepioną w doświadczenie życia apostołskiego” (ChL 62), jednakże bez dążenia do stawiania się jedynym i wyłącznym. Nade wszystko trzeba jednak być świadomym, w świetle kryteriów eklezjalności (zob. ChL 30), że katecheza, jako akt Kościoła, musi wyrażać zawsze pamięć wiary chrześcijańskiej oraz w sposób wyraźny służyć komunii kościelnej, a przede wszystkim kierować się do wielkich rzesz Ludu Bożego, które nie zawsze w ruchach tych uczestniczą.

MRK uznaje, że Katechizm dla dorosłych, kanonicznie uznany, pozostaje niewątpliwie ważnym narzędziem dla poznania wiary i tworzenia komunii we wspólnotach kościelnych. Przy katechizmie zwraca jednak uwagę, na język wiary: „język musi być taki, aby wzbudził żywe zainteresowanie we współczesnym dorosłym, a więc winno się używać najlepszych form komunikacji, włączając w nie znaki, gesty i symbole” (Jan Paweł II).

3.5. *Katechumenat na poziomie parafialnym jak i ponadparafialnym, czyli modele i kierunki (p. 60-69)*

MRK stoi na stanowisku, że jest stanem pożądanym, aby funkcjonowało wiele modeli katechez dorosłych w Kościołach partykularnych, i to zarówno na poziomie parafialnym, jak i ponadparafialnym. Synod Biskupów z 1977 roku potwierdził, że „modelem całej katechez” jest katechumenat, który osiąga swoje wypełnienie w chrzcie św. (zob. EN 44; ChL61). Jest on rzeczywiście, według starożytnej tradycji, źródłem inspiracji dla każdej formy katechez. Jednak nie jedynym.

Dokument przypomina, że w Kościele typowy wzór katechumenatu zawiera w sobie określone etapy, gdzie trzy z nich są uznane za najważniejsze:

- prekatechumenat, który stawia dorosłego wobec zobowiązań wynikających z nawrócenia, będącego skutkiem pierwszego głoszenia Słowa czy też kerygmatu;
- katechumenat, który wprowadza dorosłych w fundamentalne elementy wiary katolickiej: w Credo, w celebrację liturgiczną, w życie chrześcijańskie;
- wtajemniczenie (mistagogia), dzięki któremu nowoochrzczony pogłębia doktrynę chrześcijańską, otwierając się na jej dogłębne poznanie, co tym samym sprawia, że uzupełnia on podstawową formę katechez.

3.6. *Katecheta nikt się nie rodzi, ale się nim staje – formacja katechety dorosłych (p. 70-80)*

O formacji katechety dorosłych mowa jest w punktach 70-80, gdzie bardzo ogólnie stwierdza się, że katecheta dorosłych, czyli kapłan, zakonnik, siostra zakonna czy osoba świecka – jest osobą dojrzałą w wierze, zdolną do wspierania i pobudzania rozwoju drugich osób dorosłych.

Wymaga się od niego postawy stabilnej i spójnej w dokonanym wyborze wiary i przynależności do wspólnoty kościelnej, jak również duchowego dojrzewania poprzez podejmowanie konkretnych zobowiązań, i to w taki sposób, aby zarówno jego osobiste świadectwo, jak i pierwszy kontakt były wyrazem kompetencji „zawodowej”, czyli zdolności kierowania procesem katechetycznym.

Dokument, mówiąc bardziej szczegółowo podkreśla, że katecheta dorosłych ma zdobywać nie tylko zdolność tłumaczenia tekstów, ale głównie ewangeliczną mądrość w wyjaśnianiu życia, co oznacza udzielanie odpowiedzi na aktualne i życiowe problemy, odczytywanie znaków czasu oraz chrześcijańskie interpretowanie wydarzeń. Jego przymiotami mają stać się: otwarcie na słuchanie i dialog, zdolność podtrzymywania relacji z innymi, jak również zachęcanie i ułatwianie ich podejmowania, umiejętność pracy w grupie oraz tworzenia wspólnoty.

Dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek MRK twierdzi, że katechetą nikt się nie rodzi, ale się nim staje, co szczególnie odnosi się do katechety dorosłych. W jego przypadku wyróżnia dwie fazy formacji: początkową i permanentną.

Mając na uwadze fakt, że pierwszym i stałym wymaganiem formacji jest rozwój w wierze, proponuje się, aby wyżej wymienione treści stanowiły podstawowe grupy tematyczne w katechezie dorosłych, których wymiar teologiczny, antropologiczny i kulturowy ma być zawsze ujmowany w optyce katechetycznej, a więc jako służący nade wszystko formacji pedagogiczno-dydaktycznej⁵.

3.7. Biskup jest pierwszym katechetą dorosłych – odpowiedzialni za katechezę (p. 81-84)

Dokument podkreśla, że we wspólnocie chrześcijańskiej biskup, jako mistrz wiary (zob. CT 63), jest pierwszym katechetą dorosłych. Ma osobiście interesować się diecezjalnym programem katechezy dorosłych. Mając na uwadze doniosłość, a równocześnie złożony charakter tegoż zadania, MRK zaleca, aby biskup delegował jedną lub kilka osób do bezpośredniego kierowania różnymi inicjatywami na polu katechezy dorosłych w diecezji oraz ich koordynowania.

Uznając za niezastąpioną rolę kapłana we wspólnocie, Dokument z całą mocą podkreśla konieczność rzetelnej formacji katechetycznej kandydatów do kapłaństwa, a szczególnie uwzględniania tego jej wymiaru, który dotyczy się katechezy dorosłych, ucząc ich sztuki animowania i współpracy z katechetami świeckimi.

Maryja wzorową „katechetką” dorosłych – zakończenie (p. 85-86)

W zakończeniu Dokument jeszcze raz podkreśla różne trudności, jakie katecheza dorosłych napotyka w naszych czasach i sugeruje, aby w jej realizacji postępować w duchu prostoty i pokory, ale jednocześnie z odwagą i cierpliwością. W świetle zawartych w tym dokumencie analiz i refleksji, zwraca uwagę na osobę Maryi Dziewicy, przedstawionej w Ewangelii jako Ta, która uważnie słuchała słowa Bożego i rozważała go w swoim sercu. MRK widzi w Niej model czy wzór człowieka dorosłego, który podejmuje decyzję wejścia na drogę wiary: Maryja słuchała słowa Bożego, umiając kierować się nim w trudnych sytuacjach, jakie pojawiały się w Jej życiu. Wsłuchiwała się w nie, ale jednocześnie – jako osoba dorosła – długo je rozważała, pytała siebie i Boga, aby zrozumieć Jego wolę; po-

znając ją, przyjęła ochotnie, czyniąc z niej praktykę swojego życia. Później, z podziwu godną wrażliwością ludzką i misyjną zarazem, odczytywała pragnienia napotykaných osób, jak tego mamy przykład w nowożeńcach z Kany, którym, jako „katechetka” działająca bardziej czynem niż słowami, wyprosiła łaskę Chrystusa.

Podsumowując cały Dokument, trzeba jednak stwierdzić, że choć nie odnajdujemy definicji dorosłego i konkretnych odnośników do nauk psychologicznych i innych nauk to dokument próbuje przewyżżyć opinię, którą przez długi czas propagowali pedagodzy i filozofowie, ukazując wiek dojrzałości jako pewien stan i punkt docelowy w osiągnięciu przywilejów i władzy. Chociaż z drugiej strony zauważamy ciągle myślenie, że to dorośli potrzebują katechezy. To wołanie o katechezę dorosłych na tle rodzenia się nowej wspól-odpowiedzialności za obecność chrześcijańską w świecie jest konsekwencją soborowych przemian, zgodnie z którymi Kościół wrócił do swej prawdziwej natury i przewyżzył jałową tendencję do samo zachowania własnego status quo, wkraczając odważnie we współczesny świat. Na treści, zawarte w analizowanym dokumencie i przedstawione w tym rozważaniu, można spojrzeć jako na bodziec do zachowania i rozwoju ducha wspólnoty i solidarności, a także rozważyć pod kątem wymiany idei i środków koniecznych w realizacji katechezy dorosłych tak, aby dorosły coraz bardziej stawał się podmiotem w perspektywie nowej ewangelizacji.

ks. Andrzej Kiciński,
KUL Jana Pawła II w Lublinie

Przypisy

- ¹ Międzynarodowa Rada ds. Katechezy. *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej. Niektóre linie i ukierunkowania*. Kraków: WAM 2001.
- ² A. Kiciński. *Dorośli jako podmiot Katechezy*. W: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*. Red. K. Misiaszek. Warszawa 2002 s. 141-158.
- ³ A. Kiciński. *Niepełnosprawnych intelektualnie duszpasterstwo*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński. Lublin: TN KUL Jana Pawła II 2006 s. 557-560.
- ⁴ A. Kiciński. *Katecheza i liturgia*. „Roczniki Teologiczne” 54: 2007 z. 6 s. 117-128.
- ⁵ A. Kiciński. *Współczesna formacja katechetów*. „Roczniki Teologiczne” 52: 2005 nr 6 s. 109-125; Tenże. *Formacja katechety na wzór Samuela*. W: *Miejsca katechezy*. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2005 s. 347-363.